

Sed contra. Explicita cognitio de articulis fidei non habetur nisi per studium. Sed studere non est de necessitate salutis. Ergo explicita cognitio de omnibus articulis fidei non est de necessitate salutis.

Præterea. Secundum hoc pauci essent qui haberent fidem, cum vix inveniatur aliquis qui possit explicare articulos quantum ad omnia quæ in articulis implicite continentur.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Uterius. Videtur quod majores non magis tenentur quam minores. Quia homines simplices examinantur de difficilibus articulis, & damnantur hæretici, si male respondeant. Hoc autem non esset, nisi illos scire tenerentur. Ergo minores non minus tenentur scire quam majores.

2. Præterea. Nullus tenetur ad plura quam alius, nisi in quantum ad illa se obligavit. Sed majores non obligaverunt se ad articulos sciendos explicite, ut videtur. Ergo non magis tenentur quam minores.

3. Præterea. Videtur majores illi qui magis sciunt. Si ergo ad plura credenda obligarentur, videtur quod ex sua scientia incommodum reportarent.

Sed contra. Majores debent docere fidem minoribus. Sed qui docet, debet plenius scire. Ergo tenentur magis explicite scire quam minores.

Præterea. Ei cui plus est commissum, plus exigitur ab eo. Sed majoribus plus commissum est quam minoribus. Ergo plus ab eis exigitur de fidei cognitione.

QUÆSTIUNCULA IV.

1. Uterius. Videtur quod minores non habeant fidem implicitam in fide majorum. Sicut enim est fides implicita, & explicita, ita & scientia. Sed scientiam habet quis implicitam non in aliquo sciente, sed in universali rei scibilis. Ergo nec fidem habet unus implicitam in fide alterius.

2. Præterea. Illud in quo implicatur cognitio alicujus habentis cognitionem implicitam, est regula suæ cognitionis. Sed regula nostræ fidei non est cognitio humana, quæ potest decipi, sed cognitio divina, quæ falli non potest. Ergo videtur quod homo non debeat habere fidem implicitam in fide alterius hominis, sed in cognitione Dei.

3. Præterea. Nullus peccat, si se conformet suæ regulæ. Sed majores sunt prælati, vel etiam doctores. Si ergo simplices debent habere implicitam fidem in fide majorum, non peccaret aliquis simplex dicens aliquid contra fidem, si ab aliquo magistro, vel prælato prædicaretur; quod falsum videtur.

4. Præterea. Illud in quo implicatur cognitio alicujus, oportet esse notum; sicut qui habet scientiam alicujus particularis implicitam in universalibus principiis oportet quod illa principia cognoscat. Ergo homo non debet habere implicitam fidem in cognitione alterius hominis.

Sed contra. Omnis addiscens habet fidem implicitam in cognitione docentis: quia secundum Philosophum, I. Elench. cap. 11. oportet credere addiscentem. Sed majores positi sunt ad docendum fidem minoribus. Ergo minores debent habere fidem implicitam in cognitione majorum.

Præterea. Hoc patet per auctoritatem inductam in littera.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod ad salutem aliquis dupliciter pervenit. Quidam enim non perveniunt merito proprio, sed merito alieno, sicut pueri, & stulti baptizati, quibus suffragatur meritum Christi, cujus facti sunt participes in perceptione sacramenti: quia meritum proprium habere non possunt, cum non habeant usum liberi arbitrii, quod exigitur ad meritum. Quicumque autem usum liberi arbitrii habent, tenentur ad merita Christi & meritum proprium addere. Meritum autem consistit in actu virtutum: unde ad salutem ipsorum oportet quod sit & actus, & habitus virtutum. Actus autem omnium virtutum dependet ab actu fidei, quæ intentionem dirigit: unde in omni qui habet liberum arbitrium, exigitur ad salutem ejus quod habeat actum fidei, & non solum habitum. Fides autem non potest exire in actum, nisi aliquid determinate, & explicite cognoscendo quod ad fidem pertineat: & ideo omni ei qui habet usum liberi arbitrii, habere fidem explicitam quantum ad aliquid, est de necessitate salutis.

Ad primum ergo dicendum, quod in his quæ sunt necessaria ad salutem, numquam Deus homini quærenti suam salutem deest, vel defuit, nisi ex culpa sua remaneat, unde explicatio eorum quæ sunt de necessitate salutis, vel divinitus homini provideretur per prædicatorem fidei, sicut patet de Cornelio, Act. x. vel per revelationem: quia supposita, in potestate liberi arbitrii est ut in actum fidei exeat.

Ad secundum dicendum, quod si talis faceret quod in se est de quærendo salutem, Deus illi aliquo dictorum modorum provideret de salute sua.

Ad tertium patet solutio per ea quæ dicta sunt.

Ad quartum dicendum, quod ea quæ sunt supra rationem ad fidem pertinentia, non proponuntur hominibus simplicibus ita quod res ipsa discutiatur, sed in verborum ænigmate, quibus assentiant: & ideo dicitur esse fides verborum, ut supra distinctè præcedenti dictum est.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod actus fidei ad hoc est necessarius ad salutem, quia intentionem dirigit in omnibus actibus aliarum virtutum: & ideo tantum oportet habere unicuique de fide explicita, quantum sufficit ad dirigendum ipsum in finem ultimum. Unde non est de necessitate salutis ut homo omnes articulos fidei explicite cognoscat: quia sine aliquorum explicatione potest homo habere rectam intentionem in finem.

Et per hoc patet responsio ad primum: quia non est eadem ratio de omnibus articulis.

Ad secundum dicendum, quod principia universalis, in quibus implicatur cognitio particularium conclusionum, sunt homini nota per lumen naturale: & ideo quantum ad implicitam cognitionem scientiæ non distinguitur unus homo ab altero. Sed lumen fidei, secundum quod habetur cognitio implicita, est lumen infasum, quod uni infunditur, & alii non: & ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod ad præcepta negativa tenemur semper, & ad semper; & per hoc vitantur sufficienter peccata transgressionis. Sed ad præcepta affirmativa tenentur homo semper, sed non ad semper, sed loco, & tempore determinato. Præcep-

cepta autem affirmativa sunt de actibus virtutum. Ergo ad actum virtutis semper exercendum homo non tenetur, nec quantum ad omnes modos quibus potest ille actus exerceri: sed sufficit quod homo tempore debito operetur: & ideo etiam non oportet quod homo habeat explicitam cognitionem de omnibus articulis fidei, sed de aliquibus qui sunt necessarii secundum tempus illud; & per hoc sufficienter vitantur omnes errores, & dubitationes: quia sicut habitus temperantiæ inclinatur ad resistendum luxuriæ, ita habitus fidei inclinatur ad resistendum omnibus quæ sunt contra fidem. Unde in tempore quando emergit necessitas explicite cognoscendi vel propter doctrinam contrariam quæ imminet, vel propter motum dubium qui insurgit, tunc homo fidelis ex inclinatione fidei non consentit his quæ sunt contra fidem, sed differt assensum, quousque plenius instruat.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod explicare articulos fidei contingit dupliciter. Uno modo quantum ad ipsorum articulorum substantiam, secundum quod ipsos articulos distinctè scit. Alio modo quantum ad ea quæ in articulis continentur implicite: quod quidem contingit dum homo scit ea quæ ex articulis consequuntur, & vim veritatis ipsorum articulorum, per quam possunt defendi ab omni impugnatione. Ad primam quidem explicationem (1) totaliter tenentur omnes qui habent officium docendi fidem sive ex gradu dignitatis, sicut sacerdotes; sive ex revelatione, sicut prophetæ; sive ex ministerio, sicut doctores, & prædicatores: non autem alii, quibus non incumbit officium docendi fidem: quia cum ipsi non habeant nisi seipsos regulare, sufficit eis illos articulos cognoscere per quos possint propriam intentionem dirigere in finem ultimum. Ad secundam autem explicationem articulorum non tenetur aliquis totaliter ut sciat omnia explicare quæ in articulis de salute continentur: quia hoc non potest esse nisi in patria, ubi ipsa articulorum veritas plene videbitur: sed unusquisque, cui incumbit officium instruendi alios de fide, qui dicuntur majores, tenentur tantum scire de ista explicatione, quantum pertinet ad suum officium. Sed ad hanc explicationem minores, quibus officium docendi non incumbit, non tenentur.

Ad primum ergo dicendum, quod non condemnantur simplices pro hæreticis, quia nesciunt articulos: sed quia pertinaciter defendunt ea quæ sunt contraria articulis; quod non facerent, nisi per hæresim fidem corruptam haberent.

Ad secundum dicendum, quod hoc ipso quod aliquis docendi officium assumit, obligatur ad sciendum ea quæ docere debet.

Ad tertium dicendum, quod majores non dicuntur qui magis sciunt, sed quibus incumbit officium docendi fidem; qui quandoque peccatis exigentibus minus sciunt; quibus dicitur Osee 1v. 6. *Quia scientiam repulisti, repellam te & ego: ne sacerdotio fungaris mihi.* Nec tamen ex scientia quæ ab eis exigitur, aliquid incommodum reportant, quia habere scientiam eis est honorificum.

SOLUTIO IV.

Ad quartam quæstionem dicendum, quod illi quibus incumbit officium docendi fidem, sunt medii inter Deum & homines: unde respectu Dei sunt ho-

(1) Al. totalem.

mines, & respectu hominum sunt dii, in quantum divinæ cognitionis participes sunt per scientiam Scripturarum, vel per revelationem, ut dicitur Joann. x. 35. *Illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est.* Et ideo oportet quod minores, qui ab eis de fide doceri debent, habeant fidem implicitam in fide illorum non in quantum homines sunt, sed in quantum sunt participatione dii.

Ad primum ergo dicendum, quod determinata cognitio principiorum demonstrationis ex sensu acquiritur: unde ad eorum determinationem doctrina non indigemus: & in his principiis homo habet à principio implicitam scientiam omnium quæ sequuntur; habet nihilominus scientiam implicitam in cognitione alterius scientis, in quantum oportet eum per doctrinam scientiam accipere: quia oportet addiscentem credere. Et ideo non est simile de scientia, & fide: quia non sunt nobis innata aliqua principia, naturalia ad quæ possint reduci articuli fidei; sed tota determinatio fidei est in nobis per doctrinam: & ideo oportet in cognitione hominis habere fidem implicitam.

Ad secundum dicendum, quod sicut in moventibus invenitur primum movens, quod est movens non motum, & secundum movens, quod est movens & motum, post quod est id quod est motum tantum; ita etiam est in regulantibus, quod est aliquid quod est regulans, & nullo modo regulatum; & hæc est ratio primæ regulæ, & tale est Deus: est & regulans regulatum; & talis regula humanæ fidei est homo divinus, sicut etiam Philosophus dicit in III. Ethic. cap. vii. quod virtuosus est mensura omnium humanorum actuum: regulatum autem tantum sunt ipsi minores.

Ad tertium dicendum, quod sicut homo debet obedire inferiori potestati in his tantum in quibus non repugnat potestas superior; ita etiam debet homo se primæ regulæ in omnibus commensurare secundum suum modum; secundæ autem regulæ debet se homo commensurare in his in quibus non discordat à prima regulæ: quia in his in quibus discordat, jam non est regula: & propter hoc prælati contra fidem prædicanti non est assentiendum, quia in hoc discordat à prima regulæ. Nec per ignorantiam subditus excusatur à toto: quia habitus fidei facit inclinationem ad contrarium, cum necessario doceat de omnibus quæ pertinent ad salutem: I. Joan. 1. Unde si homo non sit facilis nimis ad credendum omni spiritui, quando aliquid insolitum prædicatur, non assentiet; sed aliunde requireret, vel Deo se committeret in ejus secreta supra suum modum non se ingerendo.

Ad quartum dicendum, quod ad hoc datum est hominibus facere miracula, ut ostendatur quod Deus per illos loquitur. Nec oportet quod in tali homine revelationem habente aliquis suam fidem implicet, quousque talis homo ad ejus notitiam deveniat vel divinitus, vel per famam humanam.

ARTICULUS II.

Utrum per successionem temporum fides profecerit.

2. 2. quæst. 11. art. 7.

1. **A**d secundum sic proceditur. Videtur quod per successionem temporum fides non pro-

fecerit quantum ad ea quæ explicite sunt credenda. Fides enim, ut dicitur in littera, charitati proportionatur. Sed charitas est eadem, & æqualis per omnia tempora. Ergo & fides.

2. Præterea. Quod in scientiis crevit humana cognitio, hoc est propter imperfectionem eorum qui primitus artes adinvenerunt imperfecte, ut dicitur in II. Elenc. cap. 11. Sed fidei doctrina non habet principium ab inventione humana, sed ab inspiratione Dei, in quo non cadit aliqua imperfectio. Ergo non debuit per incrementa temporum proficere.

3. Præterea. Fides quantum ad substantiam semper eadem manet. Si ergo cognitio fidei secundum diversa tempora proficit, oportet quod in primo tempore habeatur saltem implicita tantum quod in sequenti etiam explicite cognoscitur. Sed minorum est habere fidem in cognitione majorum. Ergo quandoque fides fuit implicita alicujus articuli in aliquo homine, fuit ejusdem articuli fides explicita in aliquo homine. Hoc (1) autem secundum omne tempus convenit, quod aliqui articuli à quibusdam implicite, & ab aliquibus explicite cognoscantur. Ergo fides non crevit per successiones temporum.

4. Præterea. Articulus est indivisibilis veritas. Sed quod est indivisibile, non potest ulterius distingui. Ergo cum semper fuerit fides contenta sub aliquibus articulis, videtur quod non potuerit magis distingui, ut articuli explicite cognoscerentur.

5. Præterea. Per hoc videtur quod etiam modo eadem ratione possent articuli multiplicari per successiones temporum; quod falsum esse videtur.

Sed contra. Exod. vi. 2. Dominus dixit ad Moysen: (2) *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Jacob: & nomen meum Adonai non manifestavi eis.* Ergo Moysi fuit aliquid revelatum de Deo quod patribus revelatum non fuerat. Similiter etiam David dicit, Psalm. cxviii. 10. *Super senes intellexi:* & Petrus suo tempore completum asserit, Act. 11. 17. quod dicitur Joelis 11. *Effundam de spiritu meo.*

Præterea. Gregorius dicit, super Ezech. homil. xvi. quod per successiones temporum crevit divinæ cognitionis augmentum.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod non oportuit semper habere fidem explicitam de Redemptore. Non enim cognoverunt homines de eo per fidem quod Angeli ignoraverunt: quia cognitio fidei per revelationem, quæ est à Deo, est mediantibus Angelis, ut dicit Dionysius iv. cap. cœl. Hier. Sed Angeli mysterium Redemptionis non cognoverunt: unde Apostolus dicit Ephes. 111. quod erat absconditum (3) in Deo. Ergo nec homines de eo fidem explicitam habuerunt.

2. Præterea. Adam suum casum non præcivit. Sed si non peccasset, humana redemptio non fuisset. Ergo homo non semper explicite cognovit mysterium redemptionis humanæ.

3. Præterea. Sicut dicit Dionysius ix. cap. cœl. Hier. multi etiam de gentilibus ante Christi adventum salvati sunt. Sed illi non habebant fidem explicitam de redemptione, quia eis revelatio non fuerat facta: Psalm. cxlviii. 20. *Non facit taliter omni nationi.* Nec iterum in fide Judæorum suam fidem implicitam habebant. Ergo fides Redemptoris non fuit necessaria ad salutem secundam omne tempus.

(1) Al. etiam. (2) Vulgata: *Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Jacob in Deo omnipotente: & nomen meum Adonai non indicavi eis.* (3) Al. à Deo. (4) Al. edita. (5) Al. putatur.

4. Præterea. Adventus Redemptoris non est de dictamine legis naturalis. Sed qui erant in lege naturali, salvabantur implentes ea quæ erant de dictamine legis naturalis, sicut tempore legis scriptæ est de his quæ dicitur lex scripta. Ergo non fuit semper necessarium habere fidem explicitam de Redemptore.

Sed contra. Christus est caput totius Ecclesiæ. Nullus autem salvatus est extra Ecclesiam. Ergo nullus salvatus est qui non est membrum Christi, vel non fuit. Sed nullus fuit membrum Christi, qui in Christum non credidit. Ergo nullus salvatus est unquam sine fide Christi.

Præterea. Sicut Creator est principium essendi in natura (4) condita, ita etiam Redemptor est principium reparationis naturæ lapsæ. Sed nullus potest salvari sine reparatione, sicut nec esse sine esse naturali. Cum ergo fides de Creatore semper fuerit necessaria ad salutem, pari ratione & fides Redemptoris semper fuit necessaria ad salutem post casum hominis.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod non oportuit istos articulos de Redemptore credere quos Magister tangit in littera. Quia Joannes Baptista inter majores fuit, qui tenebantur habere fidem explicitam secundum illud tempus. Sed ipse dubitavit de morte Christi, ut dicit Magister in littera. Ergo non videtur quod de morte Christi habuerint fidem explicitam antiqui patres.

2. Præterea. Conceptio nativitatem præcedit. Sed non dicitur quod necessarium fuerit eos habere explicitam fidem de conceptione. Ergo nec fuit necessarium quod habent explicitam fidem de nativitate.

3. Præterea. Sicut resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis, ita ascensio causa nostræ ascensionis. Sed salus nostra consistit in resurrectione corporum, & in ascensione ad locum gloriæ. Ergo necessarium fuit credere ascensionem, sicut & resurrectionem.

4. Præterea. Per descensum ad inferos nos ab inferis retraxit. Hoc autem est necessarium ad salutem. Ergo & credere Christum ad inferos descendisse.

5. Præterea. Salus hominum esse (5) poterat sine hoc quod Christus ad iudicium veniret: quia per hoc nihil nobis Christus meretur. Ergo videtur quod non fuerit necessarium credere Christum venturum ad iudicium.

QUÆSTIUNCULA IV.

1. Ulterius. Videtur quod non fuerit necessarium habere cognitionem Trinitatis explicitam. Quia Heb. xi. 6. dicitur, quod de Deo oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Ergo videtur quod non oportuit cognoscere distinctionem personarum.

2. Præterea. Cognitio fidei est necessaria, in quantum nos in finem dirigit. Sed Deus est finis noster, in quantum est summum bonum, quod ad essentiam pertinet. Ergo videtur quod sufficiebat de Deo credere essentialia.

3. Præterea. Sacra Scriptura est regula fidei. Sed in Scriptura veteris testamenti non fuit mentio expresse facta de Trinitate. Ergo non erat necessaria ad credendum.

Sed contra. Magis est salutifera cognitio de Christo

in quantum est Deus quam in quantum est homo. Sed necessarium fuit habere cognitionem de humanitate ipsius. Ergo multo fortius de Deitate. Sed secundum quod est in sua Deitate, est Filius Patris. Ergo necessarium fuit habere cognitionem de Patre, & Filio.

Præterea. Missio divinarum personarum semper fuit de necessitate salutis. Sed Augustinus dicit, IV. Lib. de Trinit. cap. xx. quod mitti est cognosci quod ab alio sit. Ergo semper fuit necessarium cognoscere in Deo quod sit ibi aliquis ab alio; & ita cognoscere Trinitatem per fidem.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod fides cognitio quædam est. Quantitas autem cognitionis dupliciter attenditur, scilicet secundum objecta, & secundum efficaciam actus circa objectum. Quia autem habitus specificatur ex objecto, ideo prima quantitas est habitui essentialis; & secundum hanc attenditur magnitudo fidei, quæ est secundum articulorum quantitatem: & ideo secundum hanc quantitatem fides non crescit, nec deficit, cum semper eadem maneat. Efficacia autem in agendo, est ex conditione agentis: & ideo quantum ad alia tres magnitudines potest fides proficere ipsa manente eadem secundum diversas hominum conditiones. In actu autem fidei tria inveniuntur, secundum quæ potest quantitas efficaciam fidei attendi: duo secundum naturam propriam; scilicet cogitare, & secundum hoc dicitur fides magna, cognitione; & assentire, & secundum hoc dicitur fides magna, constantia, quia assensus certitudinem, & determinationem importat, ut supra dist. xxiii. art. 2. in corp. & ad 1. dictum est: tertium autem est in actu fidei secundum quod informatur charitate; & secundum hoc dicitur fides magna, devotio. Sed quia certitudo fidei est ex voluntate determinante intellectum ad unum, & similiter formatio ex charitate, quæ est in voluntate; voluntas autem est domina sui actus etiam secundum quodcumque tempus; ideo per se loquendo, magnitudinis fidei, quæ est secundum constantiam, & devotionem, attenditur profectus secundum promptitudinem voluntatis, quæ est ex gratia, non ex successione temporum, nisi per accidens, in quantum in aliquo tempore fit plenior influenza gratiæ quam in alio quantum ad communem statum, quamvis non quantum ad omnes personas. Sed cogitare ad intellectum pertinet, cujus virtutes experimento indigent, & tempore, ut dicitur II. Ethic. cap. 1. & ideo quantitas fidei quæ est secundum cognitionem articulorum, per se loquendo, crescit secundum diversitatem temporis.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas in voluntate est. Ea autem quæ ad voluntatem pertinent, non indigent experimento, & tempore, sicut ea quæ sunt in intellectu, in quo est fides, nisi quatenus oportet quod per exercitium acquiratur habitus, quod de charitate non est. Et ideo profectus charitatis, proprie loquendo, non attenditur secundum diversa tempora, nisi per accidens, in quantum tempore redemptionis plenior infunditur gratia quantum ad communem statum, non autem quantum ad omnes singulares personas.

Ad secundum dicendum, quod hoc quod scientiæ profecerunt per successionem temporum, non tantum est ex imperfectione inventorum, sed etiam ex impotentia addiscentium, qui à principio totum

capere non possunt: & ita in his quæ fidei sunt, accidit quod oportuit paulatim humanum intellectum assuefieri ad ea quæ fidei sunt: propter quod Dominus discipulis dixit Joan. xv. 12. *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.*

Ad tertium dicendum, quod illi qui immediate à Deo fidei cognitionem receperunt, quantum ad ea quæ eis non explicabantur, non habebant fidem implicitam in fide alterius hominis, sed in cognitione ipsius Dei, cui reponebant id quod de secretis divinæ sapientiæ eis fuerat revelatum.

Ad quartum dicendum, quod articulus dicitur indivisibilis veritas quantum ad id quod actu explicatur in articulo; sed est divisibilis quantum ad ea quæ potentia continentur in articulo, secundum quod qui dicit unum, quodammodo dicit multa: & hæc sunt ea quæ præcedunt ad articulum, & consequuntur ad ipsum: & quantum ad hoc potest explicari, & dividi articulus fidei.

Ad quintum dicendum, quod aliquid quod in articulo continetur, explicari potest dupliciter. Uno modo secundum quod unus articulus continetur quandoque in alio, vel duo in uno communi; sicut resurrectio mortuorum continetur quodammodo in resurrectione Christi, & passio, & incarnatio in hoc communi quod est mysterium redemptionis: & sic fides implicita explicatur in articulis fidei determinatis; & hæc explicatio completa est per Christum: unde ejus doctrinæ quantum ad essentialia fidei nec addere, nec diminuire licet, ut dicitur Apoc. ult. Sed ante Christi adventum non erat completa: unde etiam quantum ad majores crescebat secundum diversa tempora. Alio modo id quod in articulo continetur, non est articulus, sed aliquid concomitans articulum; & quantum ad hoc potest fides quotidie explicari, & per studium Sanctorum magis & magis explicata fuit.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod ad fidem Redemptoris tripliciter se habet humanum genus secundum diversa tempora. In primo enim statu ante peccatum non oportebat ab aliquo homine haberi fidem explicitam de Redemptore, quia nondum servitus erat inducta; sed sufficiebat habere fidem implicitam in cognitione Dei, ut scilicet homo crederet quod Deus ei provideret in eis quæ essent necessaria ad salutem. In secundo autem statu post peccatum ante adventum Christi quidam habebant fidem explicitam de Redemptore, quibus revelatio facta erat, qui majores dicebantur; quidam autem, ut minores, fidem implicitam habebant in fide majorum: unde & eis sacramentum redemptionis sub signis sacrificiorum proponebatur. In tertio autem statu post adventum Christi, quia jam mysterium redemptionis impletum est corporaliter, & visibiliter, & prædicatum, omnes tenentur ad explicite credendum; & si aliquis instructorem non haberet, Deus ei revelaret, nisi ex sua culpa remaneret.

Ad primum ergo dicendum, quod Angeli primitus mysterium incarnationis sunt edocti quam homines, ut dicit Dionysius iv. cap. cœl. Hierar. quantum ad ipsam substantiam ejus quod credendum est, quamvis non quantum ad omnes circumstantias articulorum, quas postea rebus evenientibus cognoverunt. Et de hoc plenius dictum est in II. Libr. dist. xi.

Ad secundum dicendum, quod auctoritates inducuntur.

ducta in littera loquuntur post peccatum, sive ante legem, sive post.

Ad tertium dicendum, quod quamvis aliis gentibus non esset data lex divinitus communiter omnibus, sicut Judaeis, ex quibus nasciturus erat Christus, & sic oportebat in eis potius fidem vigere; tamen multis etiam gentilibus revelationes per Angelos factae sunt etiam de Christo, sicut patet de Sybilla, & quae de Christo expresse prophetavit, ut refert Isidorus in VIII. etymol. cap. VIII. In historiis Romanis etiam legitur, quod temporibus Constantini Imperatoris inventum fuit in Graecia quoddam corpus in sepulchro quodam habens laminam auream supra pectus, in qua scriptum erat; Christus nascitur ex Virgine; & credo in eum. O sol, sub (7) Irenaeus, & Constantini temporibus iterum me videbis. Illi etiam quibus (8) specialis revelatio facta non fuerat, salvari poterant, etiam si nihil de lege Moysi audissent, neque aliquid de ea scirent: quia lex illa non erat omnibus data, sed tantum Judaeis: unde alii non peccabant, si legis observantias non servarent. Secus autem est de Lege Christi, quae omnibus pronuntiata est. Salvabantur tamen fide implicita Redemptoris, implicando fidem suam in cognitione Dei, vel eorum qui a Deo docti erant indeterminate, quicumque illi essent; sicut majores Judaeorum quantum ad ea quae eis nondum fuerant revelata, dum tamen contrarium pertinaciter non tenerent contra praedicantem fidem.

Ad quartum dicendum, quod quamvis ad cognitionem Redemptoris non sufficeret natura per se, sufficiebat tamen cum lege scripta: tempore legis, ante legem vero adjuncta per gratiam.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod fides explicita ad hoc necessaria est quod in finem ultimum intentionem dirigat. Et quia per peccatum homo ab illo fine abductus fuerat, & non poterat reduci, nisi per mediatorem Dei, & hominum Dominum Jesum Christum; ideo post peccatum oportuit haberi cognitionem explicitam de Redemptore, & praecipue quantum ad ea quibus nos in finem reduxit victo hoste a quo captivi detinebamur. Ad hoc autem quod nos in finem reduceret quatuor requirebantur. Primum est quod propugnator noster (9) institueretur, quod factum est in nativitate. Secundum est quod propugnaret, quod factum est in passione. Tertium est quod vinceret, quod factum est in resurrectione, quando aeternitatis adiutorem devicta morte reseravit. Quarto quod victoriae suae omnes suos participes faceret, & hoc erit in iudicio, quando bonis bona, & malis mala reddet. Et ideo ista praecipue requirebantur, ut de Redemptore explicite scirentur. Tamen possibile est quod secundum diversa tempora horum distinctio, & explicatio ante Christi adventum creverit, ut quanto adventui Salvatoris viciniorexisterent, tanto sacramenta salutis plenius perceiverint, ut dicit Gregorius, super Ezech. hom. xvi. Et secundum hoc utraque opinio in littera posita potest habere veritatem: prima quantum

(6) Sexti, Ut advertit Nicolai. 2. 2. quest. 11. artic. 7. ad 4. tempore Constantini Augusti, & Irenae (Irenae) matris ejus. Vide Baronium ad annum Christi 780. (7) Al. Helena. (8) Al. spiritualis. (9) Al. instrueretur. (10) Al. deest quia.

Ex Edit. P. NICOLAI. (a) Erithrea nimirum, cujus vaticinium Augustinus de Civ. Dei Lib. XVIII. cap. xxi. refert; etsi aliae omnes (quae decem passim numerantur) quaedam de illo praedixerunt, ut ex aliis locis Augustini colligi potest; & Isidorus loco citato notat.

ad propinquos, secunda quantum ad remotos.

Ad primum ergo dicendum, quod Joannes Baptista hos articulos plenissime scivit, unde de his non dubitavit. Potuit autem dubitare sine praedicio salutis de alio articulo passionis implicito tunc temporis, scilicet de descensu ad inferos, non pertinaciter; quod patet, quia doceri querebat. Vel dicendum, ut alii dicunt, quod ipse non dubitavit, sed quasi dubitasse visus est, in quantum quaevisit non propter se, sed propter suos discipulos instruendos. Vel fuit dubitatio non ignorantiae, sed admirationis, & pietatis.

Ad secundum dicendum, quod articulus conceptionis implicitus continebatur in articulo nativitatis, in quantum est via ad nativitatem; articulus autem de descensu ad inferos, in articulo de passione; articulus autem de ascensione, in articulo de resurrectione, quia ibi terminatur victoria resurgentis.

Unde patet responsio ad tertium, & quartum. Ad quintum dicendum, quod in iudicio Christus nihil nobis merebitur; sed id quod prius meruit, reddet.

SOLUTIO IV.

Ad quartam questionem dicendum, quod per missiones divinarum personarum in nos, homo in finem ultimum ducitur non solum post peccatum, sed etiam ante peccatum; & ideo explicita cognitio de Trinitate fuit necessaria non solum post peccatum, sed etiam ante peccatum. Non tamen eodem modo ante adventum Christi, & post: quia ante adventum soli majores de hoc fidei explicitam habuerunt; post incarnationem vero omnes fidei explicitam de tribus personis habere tenentur, sicut & de mysterio incarnationis, quod cognosci non potest, nisi cognoscatur personarum distinctio: & quia sacramenta salutis cum invocatione Trinitatis conferuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus posuit illa quae oportuit credi explicite a quolibet homine in quocumque statu: hoc autem non fuit cognitio Trinitatis.

Ad secundum dicendum, quod ad dirigendum in finem non solum oportet cognoscere finem, sed etiam ea sine quibus in finem iri non potest: & ideo oportuit habere cognitionem explicitam de fide Trinitatis, quia sine earum missione in finem beatitudinis venire non potest.

Ad tertium dicendum, quod (10) quia non erat necessarium ut explicite omnes cognoscerent, ideo non fuit positum mysterium Trinitatis manifeste in veteri testamento, sed velate, ut sapientes capere possent.

EXPOSITIO TEXTUS.

Sicut in Ecclesia aliqui sunt minus capaces. Contra. Modo non sufficit ad salutem ut etiam explicitum mysterium incarnationis credatur. Dicendum, quod est similitudo non quantum ad omnia, sed quantum ad quaedam de articulis: quia nesciunt eos distinguere, quamvis explicite cognoscant illud quod in articulis continetur. Tenentur autem explicite illos

(6) Sexti, Ut advertit Nicolai. 2. 2. quest. 11. artic. 7. ad 4. tempore Constantini Augusti, & Irenae (Irenae) matris ejus. Vide Baronium ad annum Christi 780. (7) Al. Helena. (8) Al. spiritualis. (9) Al. instrueretur. (10) Al. deest quia.

Ex Edit. P. NICOLAI. (a) Erithrea nimirum, cujus vaticinium Augustinus de Civ. Dei Lib. XVIII. cap. xxi. refert; etsi aliae omnes (quae decem passim numerantur) quaedam de illo praedixerunt, ut ex aliis locis Augustini colligi potest; & Isidorus loco citato notat.

articulos scire de quibus Ecclesia solemnizat, & facit continuam mentionem, sicut de Trinitate.

Credunt hoc quod ignorant. Hoc est contra illud quod superius dictum est, quod fides non est de ignotis. Dicendum, quod sicut implicite creditur, ita & implicite cognoscitur. Dicitur autem ignorari quod nescitur explicite.

Solet etiam quari de fide Cornelii. Sciendum, quod Cornelius habebat fidem explicitam de mysterio incarnationis, quamvis suffecisset ei ad salutem, etiam si de hoc fidei implicitam habuisset; sed non habebat fidem distinctam de tempore incarnationis: & ideo quia hoc jam incipiebat esse necessarium ad salutem, missus fuit Petrus ad eum instruendum.

Illud etiam non est praetermittendum, quod fides, spes, charitas, & operatio secundum aliquid aequalia sunt in praesenti. De hac aequalitate habituum, & operatione dicitur infra distinct. xxxvi. Hic tamen sciendum est, quod operationem hic videtur

nominare virtutes regulantes in opere exteriori, sicut sunt virtutes cardinales, quae etiam habent acuitatem interiores, secundum quas oportet istam aequalitatem attendi. Vel si loquitur de operibus exterioribus, attendenda est aequalitas quantum ad (1) formationem operis, magis quam secundum quantitatem actus: quia interdum aliquis ex majori charitate facit opera ex suo genere minora quam alius majora.

Non (2) ideo post fidem, & spem ponitur, quod ex eis oriatur. Contra. Matth. 1. 2. Abraham genuit Isaac, Isaac Jacob; id est, fides spem, spes charitatem. Dicendum, quod intelligitur quantum ad actus, non quantum ad habitus.

Non quod fides, & spes causa, vel tempore praecedat. Contra. Aliquis habet fidem qui non habet charitatem; sicut qui sicte accedit ad baptismum fidem tantum habens. Dicendum, quod loquitur de fide, & spe secundum quod est virtus.

DISTINCTIO XXVI.

De spe, quid sit.

EST autem spes virtus qua spiritualia, & aeterna bona sperantur, id est cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futurae beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & ex praecedentibus meritis vel ipsam spem, quam natura praebet charitas; vel speratam rem, id est beatitudinem aeternam: sine meritis enim aliquid sperare non spes, sed praesumptio dici potest.

De quibus sit spes.

EST sicut fides, ita & spes est de indivisibilibus. Unde Augustinus (in Enchir. cap. viii.), Fidem appellamus earum rerum quae non videntur. De spe quoque dicitur, Rom. viii. 24. Spes quae videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid sperat? Quod attinet ad non videre vel quae creduntur, vel quae sperantur, fidei, speique commune est. Distinguitur tamen fides a spe sicut vocabulo, ita rationabili differentia. Est enim fides malarum rerum, & bonarum: quia & bona creduntur, & mala; & mus enim mortem Christi, quae jam praeteriit; credimus sessionem, quae nunc est; credimus venturum ad iudicandum, quod futurum est. Item fides & suarum rerum est, & alienarum: nam & se quisque credit esse coepisse, nec fuisse utique sempiternum: & alia, atque alia (3) non modo de aliis hominibus multa quae ad religionem pertinent, verum etiam de Angelis credimus. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum rerum, & (4) ad eum pertinentium qui earum spem gerere perhibetur.

Redit ad praemissam questionem, an scilicet fides, & spes in Christo fuerint.

POST hoc superest investigare, utrum fides, & spes in Christo fuerint, unde tractatus ille sumpsit exordium. Quibusdam non indocte videtur, fidem virtutem, & spem in eo non fuisse, sicut in Sanctis jam beatificatis, vel in Angelis non sunt; & tamen Sancti credunt, & sperant resurrectionem futuram, & Angeli eandem credunt; nec tamen in eis fides, vel spes virtus est: quia & Deo per speciem contemplando fruuntur, & in Dei Verbo resurrectionem futuram, sive iudicium, non per speculum, & in aenigmate, sed praclarissime inspiciunt. Si enim quia credunt resurrectionem futuram, ideo verum est eos fidem habere; ergo ea consummata (5) post iudicium similiter & fidem habere dicentur, quia credent eam praeteritam. Sed sicut nunc credent, nec tamen fidem quae fideles facit, habebunt, quia non credent absque scientia, quae non erit aenigmatica, sed per speciem; ita & modo credunt, & sperant resurrectionem, nec tamen fidem habent, quia credendo cognoscunt. Venit enim eis quod perfectum est, & evacuatum est quod ex parte est. Venit enim cognitio, & evacuata est fides; venit species, & desiit spes. Ita Christus in quo fuerunt bona patriae; credidit quidem, & speravit resurrectionem tertia die futuram, pro qua & Patrem oravit; nec tamen fidem virtutem, vel spem habuit: quia non aenigmatica & specularem, sed clarissimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectius eam cognovit praeteritam quam intellexit futuram. Speravit tamen Christus, sicut in Psalm. xxxi. In te, Domine, speravi: nec tamen fidem, vel spem virtutem habuit: quia per speciem videbat ea quae credebatur. De antiquis vero patribus, quia apud inferos usque ad passionem tenebantur, non incongrue dici potest, quod fidem, & spem virtutem habuerint: quia cognovit Dei per speciem ante passionem Christi, quae consummata, a fide transierunt ad speciem.

In III. Sent. Tom. III.

(3) Nicolai: Nec solum utique de aliis &c. (4) Al. ad Deum. (1) In editis confirmationem. (2) Al. autem. (3) Nicolai post iudicium fidem &c.